

ט פ ו - ט פ ו

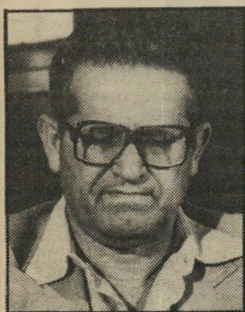
הנה אנחנו מחזיקים על חשבוננו חבורה של אנשים. שכל מלאכתם היא קריאה כספריי קורש, בעברית ובארמית. אפשר היה לדרוש מאנשים אלה לפחות דבר אחד: שהם ידברו עברית נכונה ונקיה. מה הסתבר בשירות? שהם מרובים עברית קלוקלת בדיוק כמו החיילים המשרתים תחתם בלבנון. כמעט כל המרואיינים דיברו בנוסח "יש לנו את..." ואין לנו את..." פלוני דיבר על "עובדות בשטח" ואלמוני הוסיף על כך כהנה וכהנה, אימרות סלאנג מן השווקים. אך אולי ביידיש זה מצלצל יותר טוב.

צפור נפשו של ציפורי

לפני שנים שברתי מכונת בארינבור, כדי לבקר את ההיסטוריון סטיון ראנסמן, המומחה לתולדות הצלבנים, שחי בורד במיצר ישרן סקוטלנד. בלילה התאכסנו, רחל ואני, במלון ששכן בטירה סקוטית מצועצעת (הסיגנון נקרא "סקוטיש בארוניאל") ובבוקר המשכנו בדרכנו. היה זה ביום הראשון בשבוע, ובעברנו כאחת העיירות — כמדומני שהיה זה פיבלס — שמענו קול שירה בציבור, שבקע מאחת הכנסיות. היה משהו שובהלב בשירה זו. עצרנו ונכנסנו לכנסייה. היא היתה מלאה בקהל בורגני, אך כמה מתפללים הצטופפו ופינו לנו מקום. השכנים הגישו לנו ספירידימונים והצביעו על השיר שהושר באותה שעה.

האזן שלי קלט את המילים JERUSALEM THE GOLDEN. נדהמתי. חיפשתי את המילים בספר, ונוכחתי לדעת ש"ירושלים של זהב" אינה המצאה של נעמי שמר. המילים נכתבו על ידי משורר בריטי שמת מאה שנים לפני ששמר השתמשה במילים אלה: ג'ון מייסון ניל. היתה לי הרגשה מוזרה. הנה אנו עומדים, וזוג ישראלי אלמוני, בכנסייה בעיירה סקוטית נידחת, והציבור כולו שר על בירת ארצנו. איכשהו, זה נגע לליבי. אני זוכר את המחשבה שחלפה בראשי: בלב האנשים הטובים האלה, גברים ונשים, ילדים וקנים, השם ג'רוסלם מעורר רגשות עמוקים. הם שרים עליה בדבקות ובאהבה. יתכן שאחדים מהם לא שמעו מעולם את השם ישראל, ואם הם נתקלים בו בעיתון, בוודאי שאינו מעורר בליבם כל רגש שהוא. אך כל אחד מהם יודע היכן נמצאת ג'רוסלם.

נזכרתי בכך כאשר קראתי ששרהתיקשורת מרכזי ציפורי, קיבל החלטה היסטורית: לבטל את השם Jerusalem בחותמות הרואר הלועזיות. ולדי

ציפורי

Jerusalem באנגלית ובגרמנית. וגירסות דומות בצרפתית, בספרדית ובעברית שפות אחרות. השם הזה הוא נכס עולמי. הוא מעוגן בהיסטוריה של עמי אירופה כולם. במורשתם הרחבת, ההרחבת, הספרותית והמדינית. ומורשה זו כיום חלק מעולמם הרוחני של רוב עמיהעולם.

בא דו עסקן ממדרגה שלישית בירושלים ומקבל על עצמו למחוק את כל זה.

מרכזי ציפורי הוא, כנראה, בסוף דרכו המיינסטריאלית. הוא לאומן צראיפק, אך הוא גם אדם הגון, אחד האנשים המעטים בצמרת המדינה ששמותיהם נשארו טהורים בפרשת צברה ושאתילא. על כך שילם בקאריירה שלו. מדוע הוא מכתים את ימיו האחרונים בתפקיד במעשה איוולת שכזה? להגנתו הוא יכול לטעון כי לא הוא התחיל בניסיון הנפסד הזה למחוק מתולדות ארצנו כל זכר לעמים האחרים ולתרבויות האחרות — כלומר, את רוב רובה של ההיסטוריה של הארץ. כך נמחק השם הלועזי Jaffa, שגם הוא מעוגן בתולדות אירופה (שם לחם ריצ'ארד לבארי, ושם ביצע גפוליון את אחד מפישעי המלחמה הגדולים שלו). תחת שם עתיק זה בא משהו חסר טעם וריח הקרוי Tel-Aviv-Yafo. שום אדם אירופי אינו יכול לקשור שם זה עם המוצר הישראלי שבו תלוי חלק ניכר של המשק הישראלי: Jaffa Oranges. אני זוכר את השם הזה עוד מילדותי. בשפירד. יתכן שהרס הפרסנות הוא מעין עונש טיבעי על שהצננות זו, וההתעלמות מרגש הזולת.

מובן שהחלטתו של ציפורי לא תשיג דבר. מיליונים ימשיכו לשיר שירים כמו זה של ויליאם בלייק מלפני מאתיים שנה (שעדיין לא נמצא לו הר בשירי נעמי שמר):

I Shall not Cease from Mental Fight,
Nor Shall my Sword Sleep in my Hand,
Till we have Built Jerusalem
In England's Green and Pleasant Land.

לשיר או לשרוק אף שורה אחת מבלי לזייף, דבר שאינו מפריע לי לשיר בחשק ובשמחה למגינת ליבם של כל בעלי האוזן המוסיקלית שגורל אכזרי גור עליהם לעבוד במחיצתי, כעונש על עוונותיהם בגילגול קודם.

אחרי הפסקה ארוכה התחלתי שוב להתענג על מוסיקה, ועכשיו התפשרתי עימה. אני אוהב יצירות קלאסיות רבות, וגם פופ טוב ומוסיקה ערבית (כשאני במצבירוח מתאים). אבל אני משוגע לצלילים. כמו אבי המנוח.

רק פעם אחת ניסיתי לנגן בעצמי ככלי. זה היה כשהייתי, כשליח סמוי של אצ"ל, בתנועת הנוער הציוני. שאלתי את החצוצרה של הקן וניסיתי להפיק ממנה תרועות בבית. למולם של השכנים לא הצלחתי להוציא מן הכלי הארוך אף צליל אחד. רק פעם אחת הייתי עילוי מוסיקלי. הייתי בן 7 או 8 והחלטתי למתוח אורחים שבאו לביקור, בהערך הורי. הכנסתי לפונולה

מגילה של מוצארט. סגרתי את התא שלה, פתחתי את מיכסה הפסנתר הרגיל והעמדתי פנים כאילו אני מנגן על הקלידים. האורחים לא הבחינו בדגלי, שרדכו על הדרושות. הם הוקסמו לגמרי. "איזה כישרון!" קרא האיש, ואשתו הוסיפה: "איזה עילוי!" אני מקנא באנשים המסוגלים לעורר התפעלות. כזאת מבלי לרמות, אך עתה השלמתי עם ההנחה שכנראה לא אחיה מוסיקאי דגול בגילגול הנוכחי.

על הסף

ברדיו אמרו ששני אדמיראלים בריטיים, "רחו מכל וכל" את הטענה כאילו שקלו את השימוש בנשק גרעיני במלחמת אייפוקלנד. ברור שהם בריטיים. שום אדמיראל ישראלי לא היה רוחה האשמה כזאת "מכל וכל".

ישראלים רוחים תמיר. על הסף". הממשלה רוחה על הסף. האופוזיציה רוחה על הסף.

מכאן שאנחנו רוחים על הסף את הטענה כאילו עלולה ישראל להשתמש בנשק גרעיני במלחמה הבאה, או הבאה אחרת, ומאחר שהטענה לא הצליחה לעבור את הסף, אין צורך להכחיש אותה מכל וכל. כמו שנאלצים האנגלים המיסכנים לעשות.

וגם זה

כשראיתי את הסרט התיעורי על התנחלות עימנאל, התרגזתי על הרכה דברים (ראה הנדון). אך דבר אחד הרגיו אותי יותר מכל.

החותמת על מעטפת היום הראשון

אני אוהב אנשים עיקביים. אני אוהב את זובין מהטה. הכל שיבחו אותו על התנהגותו בפרשת שלמה. וזי יצירה של ארנסט בלוק, ששמה המלא הוא "שלמה, רפסוריה עברית לצ'לו ולתיזמורת". אני נמנה עם מעריציה הגדולים ביותר. אך זה לא שייך לענייני.

התיזמורת הפילהרמונית של ניו יורק, שזובין עומד בראשה, הוזמנה למאלויה. בין השאר עמדה לנגן יצירה זו. איני יודע מדוע הגיע לבני מאלויה עונש זה. אך במהרה הוכיחו כי אין צורך לרחם עליהם. השר האי הראי אסר את נגינת היצירה שם.

מדוע? לא בגלל מוצאו היהודי של בלוק, כי לא הייתה התנגדות ליצירותיהם של מלחינים יהודיים אחרים, כמו ג'ורג' גרשווין וליאונרד ברנשטיין, שנכללו גם הן בתוכנית. נראה כי הפריע השם "רפסוריה עברית". השר פחד מפני החוגים הרתיים הקיצוניים בארצו המוסלמית.

מהטה

קמה סערה באמריקה, היהודים צעקו חסם. והתיזמורת נאלצה לבטל את הביקור במאלויה. זובין מהטה תמך בהחלטת הביטול. מהטה, שהוא הודי בן דת ואראתוסטרה, התנגד כמו היהודים לצנזורה מוסיקלית.

יש רק הברל קטן: אותם יהודים טובים אינם מתנגדים כלל וכלל לצנזורה מוסיקלית על יצירות ריכארד ואגנר בישראל. בישראל זה מותר, מפני שוואגנר היה אנטישמי, ומפני שהיטלר אהב אותו. וכו'. כמנחה התיזמורת הפילהרמונית הישראלית התנגד מהטה בשעתו בחריפות לחרם זה. הוא כאמת עיקבי. יכול משהו לטעון כי אין הרברים דומים. המוסלמים במאלויה התנגדו ליצירת בלוק, בלי קשר לדעותיו של האיש. בישראל מתנגדים לוואגנר, בגלל דעותיו הירדות.

אך מבחינה עקרונית, אין הברל. צנזורה אמנותית היא צנזורה אמנותית, יהיו מניעיה כאשר יהיו. אפשר תמיר למצוא סיבות טובות לשריפת ספרים ולהחרמת יצירות. ואגנר היה אדם די מנעיל. כפי שזכר להיווכח כל צופה טלוויזיה, המסתכל בסידרה הבריטית הנהדרת על חייו, המוקרנת מדי יום שלישי בערב, אחרי חרשות השעה 10, בטלוויזיה הירדנית. דעותיו של ואגנר היו כדעותיו של מאיר כהנא.

אך מה לדעותיו של מלחין מנעיל למוסיקה הנהדרת שכתב? במה אשמה הפתיחה של מייסטרזינגר. למשל, בדבריו של המלחין על היהודים? ומי שמתנגד לתמלילים של ואגנר, מדוע יתנגד לצלילים?

מה שמותר לישראלים, מותר גם למאליים. ומה שאסור למאליים, אסור גם לנו. כך, לפחות, אמר הילל חוקן, כשעמד על רגל אחת.

ואשר לסידרה הנהדרת ההיא, בהשתתפות ריצ'ארד כרטון, לורנס אוליבייה וג'ון גילגוד — מדוע אנחנו צריכים לראות אותה בערוץ הירדני? מדוע לא להקרינ אותה בערוץ שלנו? הרי אפשר להוסיף כסוף טרופטריטפו, במלים ובצלילים.

איש המוסיקה

כאשר מדובר על הפתיחה של מייסטרזינגר, איני אוניקטיבי לגמרי. היא היתה אחת היצירות האהובות ביותר על אבי, ובעשר שנותי הראשונות שמעתי אותה מאות פעמים.

אבי היה משוגע למוסיקה. בנעוריו ניגן להנאתו בצ'לו, אך כשהפך בנקאי אישיבורסה זנח תחביב זה. אולם המוסיקה הוסיפה ללמלל תפקיד חשוב מאוד בחייו, וכל עוד היינו מישפחה יהודית אמידה בגרמניה, היה חלק גדול של השתחוות בבית מוקדש לנושא זה. עד שנחרק בהדרגה הצירה עליי הפוליטיקה, בגלל איש אחר בשם אדולף היטלר. כל הצגה חדשה של אופרה בעיר היתה גורמת להתרגשות ולמאבק על כרטיסים.

היה לנו בבית פסנתר אוטומטי, שנקרא פונולה. היו מכניסים בו מגילות, שרמו לספיריטורה, ושהיו מנוקבות. היו דורכים על שתי רושיות גדולות, והנקבים במגילה היו מפעילים את מכוש הפסנתר. בימים ההם לא היו תקליטיהפטיפון טובים דיים, ועל כן היה מכשיר זה עדיף בהרבה. המגילה היתה מסתובבת ומשמיעה יצירות גדולות, תרתי משמע.

היו לנו בבית כל יצירות בטהובן, מוצרט, בך, בראהמס, שוברט, שופן, ועוד ועוד, ואת כולן ניקחתי פחות או יותר, עם חלב האם. מכולם אהב אבי את בראהמס ואת מייסטרזינגר (האומנים המזמרים) של ואגנר (אך לא את שאר יצירותיו). בטהובן היה, בעיניו, קצת וולגארי. אני אהבתי, בתקופה ההיא, בעיקר את כרמן של ביוזה, הרפסוריה של ליסט ורומאנדה של שוברט. אך זה קרה שילר, שגרל באווירה זו, לא לקח אף הוא בשיגעון למוסיקה? איני יודע. כשבאנו לארץ הפכנו תוך זמן קצר לעניים מרודים. אני נאלץ למכור את הפונולה, שאותה טילטלנו עימנו ככל הדרך הארוכה מגרמניה. רק כיום אני יכול לתאר לעצמי את כאביהלב שחש מן הסתם, אבי באותו יום.

כילד שגרל בארץ הלכתי תחילה למושב. אחר-כך עברנו העירה והתחלתי לעבוד בגיל צעיר. הצטרפתי לאצ"ל והייתי עסוק בהרכה דברים חשובים בעיני. המוסיקה נראתה לי כעניין בלתי חשוב מאוד, פינוק, משהו שאינו נאה לצעיר עברי נוקשה. חוץ מזה נחונתי בחוסר-שמיעה אבסולוטי. כלומר, איני יכול